

**Univerzita Palackého v Olomouci
Cyrilometodějská teologická fakulta**

Katedra: Křesťanské sociální práce

Charitativní a sociální práce

Yvona Marečková

**Možnosti pracovní rehabilitace osob
z Chráněného bydlení Harmonie**

Bakalářská práce

Vedoucí práce: Mgr. Martina Dvořáková

2010

Prohlašuji, že jsem bakalářskou práci vypracovala samostatně s využitím uvedených pramenů a literatury.

.....

Podpis autora práce

Zde bych chtěla poděkovat vedoucímu práce Mgr. Martině Dvořákové za vstřícné vedení a inspiraci při tvorbě práce. Stejně i tak všem ostatním, kdo se na procesu tvorby jakýmkoli způsobem podíleli.

OBSAH

ÚVOD.....	4
1 TEORETICKÁ VÝCHODISKA A DEFINICE POUŽÍVANÝCH POJMŮ....	6
1.1 OSOBY SE ZDRAVOTNÍM POSTIŽENÍM.....	6
1.2 OSOBY S MENTÁLNÍM POSTIŽENÍM.....	7
1.3 PRÁCE A PRACOVNÍ REHABILITACE.....	8
1.4 PROLÍNÁNÍ SYSTÉMU SOCIÁLNÍCH SLUŽEB A POLITIKY ZAMĚSTNANOSTI V OBLASTI PRACOVNÍ REHABILITACE.....	9
2 PRACOVNÍ UPLATNĚNÍ V SYSTÉMU SOCIÁLNÍCH SLUŽEB.....	11
2.1 SOCIÁLNĚ TERAPEUTICKÁ DÍLNA.....	11
2.2 SOCIÁLNÍ REHABILITACE.....	12
3 PRACOVNÍ UPLATNĚNÍ V OBLASTI POLITIKY ZAMĚSTNANOSTI... 	15
3.1 PRACOVNÍ REHABILITACE.....	15
3.2 CHRÁNĚNÁ PRÁCE.....	18
4 CHRÁNĚNÉ BYDLENÍ HARMONIE.....	19
4.1 VYMEZENÍ POJMU CHRÁNĚNÉ BYDLENÍ.....	19
4.2 CHARAKTERISTIKA CHRÁNĚNÉHO BYDLENÍ HARMONIE.....	22
5 NABÍZENÉ PRACOVNÍ PŘÍLEŽITOSTI V HARMONII.....	25
5.1 ZÁKLADNÍ ŠKOLA.....	27
5.2 ODBORNÉ UČILIŠTĚ.....	28
5.3 SOCIÁLNĚ TERAPEUTICKÁ DÍLNA V HARMONII.....	29
5.4 RÚT SOCIÁLNÍ REHABILITACE SLEZSKÉ DIAKONIE.....	31
5.4.1 <i>Průběh sociální rehabilitace Rút.....</i>	<i>32</i>
5.4.2 <i>Cvičná praxe v rámci sociální rehabilitace Rút.....</i>	<i>34</i>
5.5 OTEVŘENÝ TRH PRÁCE.....	35
ZÁVĚR.....	39
SEZNAM BIBLIOGRAFIE.....	42

ÚVOD

Vzhledem k probíhajícímu procesu transformace pobytových služeb poskytovaných lidem se zdravotním postižením vyvstává řada úkolů. Jedním z nich je aktivní zapojení lidí se zdravotním znevýhodněním na chráněný či otevřený trh práce, využíváním veřejných služeb nebo účasti na volnočasových aktivitách. Chce-li být osoba s mentálním postižením začleněna do společnosti, je nutné věnovat pozornost nejen jejímu kontaktu se společností v rámci dostupných služeb, ale i možnosti jejího zapojení do pracovního života. Z tohoto důvodu považuji za důležité zabývat se tématem pracovní rehabilitace osob s mentálním postižením.

Pracuji v chráněném bydlení pro osoby s mentálním postižením a často se setkávám s tím, že uživatelům sociálních služeb nestačí možnost využívání nabídky „neplacené“ sociálně terapeutické dílny. Stejně jako běžná populace chtějí také osoby s mentálním postižením pracovat a za svoji práci dostávat odměnu. Chtějí mít možnost sami rozhodovat o svém životě, volném čase a o věcech, které souvisí s jejich individualitou.

Cílem mé práce je zjistit jaké možnosti v oblasti pracovní rehabilitace využívají uživatelé Chráněného bydlení Harmonie. To znamená zjistit, jaké možnosti daná organizace využívá. Při naplňování tohoto cíle se budu opírat především o analýzu odborné literatury, využiji své dosavadní pracovní zkušenosti.

Práci jsem rozčlenila do pěti kapitol. V první kapitole se zaměřím na vymezení základních pojmů, které souvisí s tématem bakalářské práce. Nejdříve vysvětlím pojem osoby se zdravotním postižením a to jak z pohledu zákona o zaměstnanosti, tak z pohledu Úmluvy o právech osob se zdravotním postižením. Vzhledem k tomu, že cílovou skupinou Chráněného bydlení Harmonie jsou osoby s mentálním postižením, taktéž se budu věnovat vymezení pojmu mentální postižení. Dále se pokusím přiblížit význam pracovní rehabilitace, která hraje významnou roli v životě osob s mentálním postižením při zapojování do práce jak v chráněném prostředí, tak na volném trhu práce. V této a v následujících dvou kapitolách se budu věnovat prolínání systému sociálních služeb a politiky zaměstnanosti v oblasti pracovní rehabilitace, který se orientuje na pracovní uplatnění osob se zdravotním postižením. Ze systému sociálních služeb se jedná o sociálně terapeutickou dílnu a sociální rehabilitaci. Z oblasti politiky zaměstnanosti o pracovní rehabilitaci, chráněné pracovní místo a chráněnou pracovní

dílnu. Sociálně terapeutická dílna nabízí své služby osobám se zdravotním postižením, které nemohou být umístěny na otevřeném ani chráněném trhu práce. Sociálně terapeutická dílna připravuje uživatele na zvládání pracovních činností. Chráněné pracovní místo představuje pracovní pozici, zatímco chráněná dílna představuje pracoviště zaměstnavatele přizpůsobené nebo vytvořené pro zaměstnávání osob se zdravotním postižením. Významnou roli v pracovním uplatnění osob se zdravotním postižením sehrává podporované zaměstnávání, což znamená podporu osob se zdravotním postižením na otevřeném trhu práce.

Ve čtvrté kapitole se zaměřím na vymezení pojmu chráněné bydlení a podpora samostatného bydlení, zamyslím se nad rozdíly těchto dvou sociálních služeb. Dále popíši Chráněné bydlení Harmonie a přiblížím život obyvatel v tomto pobytovém zařízení.

Pátá kapitola bude věnována nabídce pracovních příležitostí v Harmonii, kde spadá také vzdělávání a příprava osob s mentálním postižením v základní škole a v odborném učilišti, kde mohou uživatelé získat potřebnou kvalifikaci. Pozornost budu věnovat také sociálně terapeutické dílně, kde se zaměřím na nabízené činnosti a jejich vliv na přípravu uživatele, na zvládání povinností spojených s pracovním zařazením např. zodpovědnost, spolehlivost, dodržování určených pravidel, dodržování pracovních povinností, dodržování denního rytmu apod. Dalším krokem mé práce bude zjištění informací ohledně přípravy na pracovní uplatnění v sociální rehabilitaci Rút v Krnově, hlavně na průběh cvičné praxe, na získávání pracovních návyků, začleňování uživatelů do pracovního kolektivu. Každou nabízenou činnost související s pracovní přípravou a pracovním uplatněním budu doplňovat příkladem z praxe. Poslední část práce se bude týkat pracovního uplatnění osob s mentálním postižením na volném trhu práce. Na příběhu uživatele bych chtěla poukázat na důležitost práce a její pozitivní přínos v životě člověka se zdravotním postižením.

V některých kapitolách využívám poznatků z absolventské práce, ve které jsem se věnovala problematice pracovní rehabilitace osob s mentálním postižením.

1 TEORETICKÁ VÝCHODISKA A DEFINICE POUŽÍVANÝCH POJMŮ

V názvu této práce uvádím pracovní rehabilitace osob z Chráněného bydlení Harmonie. Do cílové skupiny Chráněného bydlení Harmonie patří dospělé osoby s mentálním postižením. Tudíž bych chtěla vysvětlit pojem zdravotní postižení a také mentální postižení, které tvoří specifickou skupinu mezi zdravotně postiženými občany.

Dále vysvětlím pojem pracovní rehabilitace, který vymezuje zákon o zaměstnanosti. Já však na pracovní rehabilitaci nahlédnu jak z pohledu holistického pojetí člověka, tak i z pohledu osoby se zdravotním postižením. Dále se budu zabývat otázkou prolínání systému sociálních služeb a politiky zaměstnanosti v oblasti pracovní rehabilitace, která hraje významnou roli při zapojování osob se zdravotním postižením do pracovního procesu.

1.1 Osoby se zdravotním postižením

Neexistuje jednotná definice pojmu osoba se zdravotním postižením, někdy se užívá osoba s postižením. Uvedu dvě definice, které souvisí s tématem práce. Definici z úmluvy o právech osob se zdravotním postižením a definici ze zákona o zaměstnanosti.

Úmluva o právech osob se zdravotním postižením uvádí následující definici: „Osoby se zdravotním postižením zahrnují osoby mající dlouhodobé fyzické, duševní, mentální nebo smyslové postižení, které v interakci s různými překážkami může bránit jejich plnému a účinnému zapojení do společnosti na rovnoprávném základě s ostatními.“¹

Osobou se zdravotním postižením se má podle zákona č. 435/2004 Sb., o zaměstnanosti (dále jen zákon o zaměstnanosti) na mysli fyzická osoba, která je orgánem sociálního zabezpečení uznána invalidní ve třetím stupni, orgánem sociálního zabezpečení uznána invalidní v prvním nebo druhém stupni a rozhodnutím úřadu práce uznána zdravotně znevýhodněnou, tj. osoby, kterým je zachována schopnost vykonávat soustavné zaměstnání nebo jinou výdělečnou činnost, ale jejich schopnosti být nebo zůstat pracovní začleněny, vykonávat dosavadní povolání nebo využít dosavadní

---

¹ Úmluva o právech osob se zdravotním postižením

kvalifikaci nebo kvalifikaci získat jsou podstatně omezeny z důvodu jejich dlouhodobě nepříznivého zdravotního stavu. Za dlouhodobě nepříznivý zdravotní stav se považuje dle poznatků lékařské vědy nepříznivý stav trvající déle než 1 rok, který ve velké míře omezuje psychické, fyzické nebo smyslové schopnosti a tím i schopnost pracovního uplatnění.²

1.2 Osoby s mentálním postižením

Ve své práci používám pojem mentální postižení ne mentální retardace, i když tyto pojmy jsou používány často jako synonyma. V dnešní době se upouští od používání mentální retardace. Svědčí o tom i Kampaň za ukončení používání slova „Retard“, a to zvyšováním povědomí společnosti o dehumanizujících a škodlivých účinků slova „retard“ a na přesvědčení všech, aby přestali používat tzv. R-slovo. Tato kampaň usiluje o zvýšení respektu k lidem s postižením v každodenním životě.³ Jen v případě citací budu citovat slova autora tzn. mentální retardaci.

Monatová poukazuje na to, že mentální postižení tvoří velice složitý komplex postižení, který zasahuje jedince komplexně, tzn. stránku tělesnou, duševní i společenskou a projevuje se v nemožnosti zvládat úplné a optimální výchovné a vzdělávací působení.⁴

Podobné definice mentálního postižení zmiňují Slowík a Švarcová, kteří u mentálního postižení poukazují především na poruchy adaptačního chování. Podle Slowíka se „mentální retardace vztahuje k podprůměrnému obecně intelektuálnímu fungování osoby, které se stává zřejmým v průběhu vývoje a je spojeno s poruchami adaptačního chování. Poruchy adaptace jsou zřejmé z pomalého tempa dospívání, ze snížené schopnosti učit se a z nedostatečné sociální přizpůsobivosti.“⁵

Taktéž Švarcová za mentálně postižené považuje jedince, u nichž dochází k poruchám v adaptačním chování, k zaostávání vývoje rozumových schopností. Specifickou skupinou mezi zdravotně postiženými občany tvoří osoby s mentálním postižením, kteří představují mezi všemi postiženými jednu z nejpočetnějších skupin.⁶

---

² Srov. Zákon č. 435/2004 Sb., o zaměstnanosti

³ Čerpáno z absolventské práce: Kampaň za ukončení používání slova „Retard“ [online]. c2010, [cit. 2010-22-3]. Dostupné z WWW: <<http://www.kvalitavpraxi.cz/>>.

⁴ Čerpáno z absolventské práce: Srov. MONATOVÁ, L., *Pedagogika speciální*. Brno: Masarykova univerzita, 1997. s. 115.

⁵ Čerpáno z absolventské práce: SLOVÍK, J. *Speciální pedagogika*. Praha: Grada, 2007. s. 110.

⁶ Čerpáno z absolventské práce: Srov. ŠVARCOVÁ, I. *Mentální retardace*. Praha: Portál, 2000. s. 24.

Matoušek vysvětluje adaptační chování jako adaptaci člověka na podmínky, v nichž žije. Přizpůsobení na každou změnu životních podmínek jako např. na zhoršení zdraví, snížení soběstačnosti, přechod do „ústavní péče“.⁷

Pro dokreslení představy o mentálním postižení jsem ještě vybrala z knihy Doležela a Vítkové několik oblastí, ve kterých se mentální postižení projevuje. Je to například ve zvýšené závislosti na rodičích a druhých lidech, v infantilním chování, v opožděném psychosexuálním vývoji, poruchami v meziosobnostních vztazích a komunikaci, sníženou přizpůsobivostí k sociálním a školním požadavkům.⁸

1.3 Práce a pracovní rehabilitace

Ještě než vymezím pojem pracovní rehabilitace je potřeba zmínit se o významné roli práce pro člověka. Vymezení pracovní rehabilitace vycházející ze zákona č. 435/2004 Sb., o zaměstnanosti naleznete ve třetí kapitole. Ve své práci se zabývám pracovní rehabilitací v širším pojetí, než vymezuje zákon o zaměstnanosti. Vycházím z rehabilitace jako interdisciplinárního oboru, této problematice a vymezení se v naší republice věnují autoři Pfeifer a Jankovský.

Práce umožňuje zajišťovat peníze k uspokojení vlastních potřeb. Vede je k větší samostatnosti a nezávislosti. Zvyšuje sebevědomí a smysluplně naplňuje život. Procházková hovoří zvláště o psychickém významu práce, zaměstnání pro člověka. Práce znamená zajištění existence s možností vydělávání peněz, což souvisí s finanční a osobní nezávislostí. Práce rozšiřuje duševní horizont, dochází k podpoře myšlenkových pochodů, k dalšímu vývoji schopností a dovedností. Díky práci dostává den časovou a prostorovou strukturu. Je rozdíl mezi pracovní dobou, volným časem, víkendem, dovolenou. Člověk rozlišuje bydliště, pracoviště, dostává se do kontaktu s ostatními lidmi. Pracovní činnost zprostředkovává člověku pocit, že je užitečným členem společnosti, vede jej k větší odpovědnosti.⁹

Matoušek píše o práci jako o cílevědomé činnosti člověka vedoucí k uspokojování vlastních potřeb. Práce patří mezi základní potřeby člověka. Když člověk práci nemá,

---

⁷ Srov. MATOUŠEK, O. *Slovník sociální práce*. Praha: Portál, 2003. s. 81.

⁸ Čerpáno z absolventské práce: Srov. DOLEŽEL, R., VÍTKOVÁ, M. *Zaměstnávání osob se zdravotním postižením*. Brno: Paido, 2007. s.86.

⁹ Srov. Procházková, L. *Podpora osob se zdravotním postižením při integraci na trh práce*. Brno: MSD, 2009. s 40.

může docházet k frustraci, až k stresovému stavu.¹⁰ Současné pojetí rehabilitace chápe rehabilitaci jako interdisciplinární obor, vycházející z holistického pojetí člověka a zahrnuje péči nejen zdravotnickou, ale i sociálně právní, pedagogicko psychologickou a pracovní¹¹.

Pfeifer uvádí, že rehabilitace by se měla dostat do popředí zájmu v naší politice.¹² „Hovoříme-li o pracovní rehabilitaci, pak nemáme na mysli pouze pracovní přípravu, ale mnohem širší proces, který v sobě zahrnuje soustavnou péči věnovanou lidem se zdravotním postižením, a to tak, aby se mohli uplatnit v pracovní činnosti.“¹³

Když se na význam pracovní rehabilitace podíváme z pohledu osoby zdravotně znevýhodněné, tak mu umožňuje pracovní uplatnění, rozvíjí osobnost, zařazuje člověka do pracovního společenství, přispívá k růstu jeho prestiže a sebevědomí, zabezpečuje člověka hmotně, přispívá k překonání postižení. Z hlediska společnosti pracovní rehabilitace přispívá k reprodukci pracovní síly a vyrovnávání bilance pracovních sil, přispívá k tvorbě společensky potřebných hodnot, přispívá k růstu sociálních jistot, přispívá k naplnění humanitních ideálů sociální politiky.¹⁴

1.4 Prolínání systému sociálních služeb a politiky zaměstnanosti v oblasti pracovní rehabilitace¹⁵

Při zaměstnávání osob se zdravotním postižením dochází k prolínání systému sociálních služeb a systému politiky zaměstnanosti. K možnostem, které ve vztahu k pracovnímu uplatnění osob se zdravotním postižením v oblasti sociálních služeb patří, jsou sociálně terapeutické dílny a sociální rehabilitace. Ze systému politiky zaměstnanosti zde patří pracovní rehabilitace, chráněná práce a práce na otevřeném trhu práce (s podporou asistenta, bez podpory). Blíže se této problematice budu věnovat v následujících dvou kapitolách.

---

¹⁰ Srov. Matoušek, O. a kolektiv. *Sociální práce v praxi*. Praha: Portál, 2005. s. 94.

¹¹ Srov. Jankovský, J. *Ucelená rehabilitace dětí s tělesným a kombinovaným postižením*. Praha: Triton, 2001. s. 33.

¹² Srov. Jankovský, J., Pfeiffer, J., Švestková, O. *Vybrané kapitoly z uceleného systému rehabilitace*. Jihočeská univerzita v Českých Budějovicích, 2005. s.50.

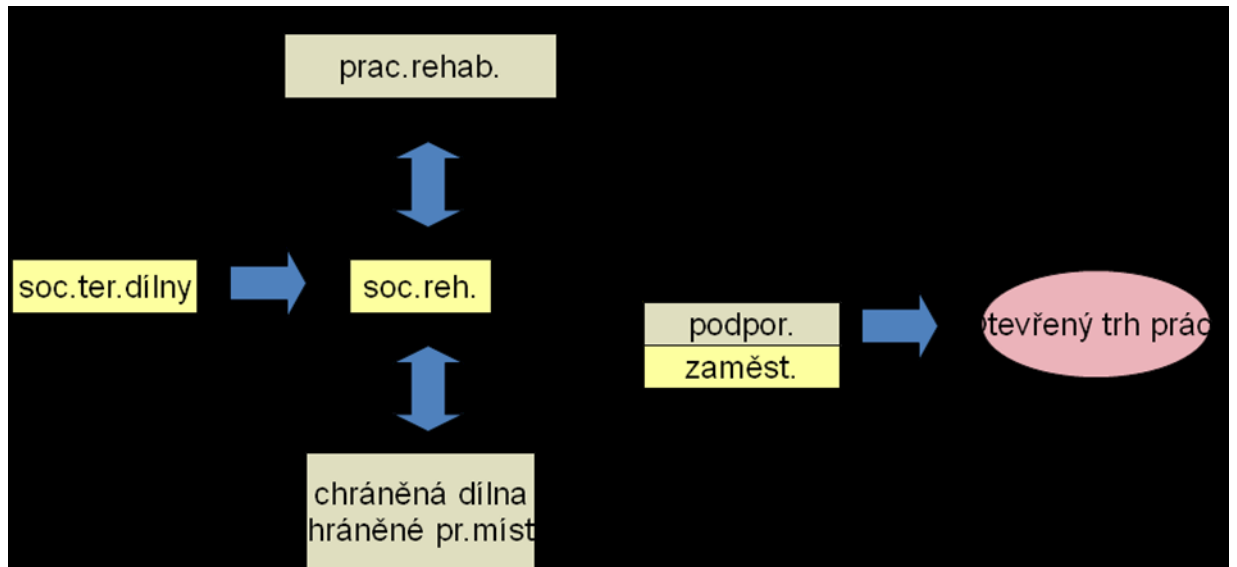
¹³ Jankovský, J. *Ucelená rehabilitace dětí s tělesným a kombinovaným postižením*. Praha: Triton, 2001. s. 33.

¹⁴ Srov. Jesenský, J. *Uvedení do rehabilitace zdravotně postižených*. Brno: Masarykova universita v Brně, 2002. s. 118.

¹⁵ Čerpáno z absolventská práce: TOMISOVÁ, K. Seminář *Den rovných příležitostí pro osoby se zdravotním postižením*. Bruntál 20.10. 2009.

Současný systém možností zapojení osob se zdravotním znevýhodněním do pracovního procesu představuje následující grafické znázornění obrázek č. 1.

Obr. č. 1: Prolínání systémů sociálních služeb a politiky zaměstnanosti

Zdroj: Seminář „Den rovných příležitostí pro osoby se zdravotním postižením „ konaný dne 20. 10. 2009 v Bruntále – Mgr. Kateřina Tomisová

2 PRACOVNÍ UPLATNĚNÍ V SYSTÉMU SOCIÁLNÍCH SLUŽEB

Mezi základní činnosti při poskytování sociálních služeb patří podle zákona o sociálních službách § 35 „podpora vytváření a zdokonalování základních pracovních návyků a dovedností.“¹⁶

V systému sociálních služeb se přímo na pracovní uplatnění orientují dvě sociální služby: sociálně terapeutické dílny a sociální rehabilitace.

2.1 Sociálně terapeutická dílna

Sociálně terapeutická dílna patří do služby sociální prevence a je službou bezplatnou. Uživatel sociálně terapeutické dílny si hradí pouze stravu. Tato sociální služba se zaměřuje na zlepšení nebo stabilizaci sociálního, pracovního a tělesného stavu uživatele.

Zákon o sociálních službách hovoří o sociálně terapeutické dílně takto:

„Sociálně terapeutické dílny jsou ambulantní služby poskytované osobám se sníženou soběstačností z důvodu zdravotního postižení, které nejsou z tohoto důvodu umístitelné na otevřeném ani chráněném trhu práce. Jejich účelem je dlouhodobá a pravidelná podpora zdokonalování pracovních návyků a dovedností prostřednictvím sociálně pracovní terapie. Služba obsahuje tyto základní činnosti. Pomoc při osobní hygieně nebo poskytnutí podmínek pro osobní hygienu, poskytnutí stravy nebo pomoc při zajištění stravy, nácvik dovedností pro zvládnání péče o vlastní osobu, soběstačnosti a dalších činností vedoucích k sociálnímu začlenění, podpora vytváření a zdokonalování základních pracovních návyků a dovedností.“¹⁷

Posláním sociálně terapeutické dílny je podporovat dospělé osoby s mentálním nebo kombinovaným postižením v sociálních a pracovních aktivitách, kteří vzhledem ke svým omezeným možnostem mají značně sníženou šanci pracovat. Účelem je dlouhodobá a pravidelná podpora zdokonalování pracovních návyků a dovedností prostřednictvím sociálně pracovní terapie

---

¹⁶ Zákon č. 108/2006 Sb., o sociálních službách.

¹⁷ Čerpáno z absolventská práce: Zákon č. 108/2006 Sb., o sociálních službách.

2.2 Sociální rehabilitace

Sociální rehabilitace je sociální služba, která připravuje uživatele na zvládnání povinností spojené s pracovní činností. Zákon o sociálních službách definuje sociální rehabilitaci jako: soubor specifických činností směřující k dosažení samostatnosti, nezávislosti a soběstačnosti osob a to rozvojem jejich specifických schopností a dovedností, posilováním návyků a nácvikem výkonu běžných, pro samostatný život nezbytných činností alternativním způsobem, využívajícím zachovaných schopností, potenciálů a kompetencí. Sociální rehabilitace se poskytuje formou terénních a ambulantních služeb, nebo formou pobytových služeb poskytovaných v centrech sociálně rehabilitačních služeb.¹⁸

Služba sociální rehabilitace má v praxi mnoho podob. Zaměření sociální rehabilitace se odvíjí od cílové skupiny, pro kterou je určena. Např. u osob se zrakovým postižením zahrnuje nácvik prostorové orientace a samostatného pohybu. U osob s mentálním postižením se může zaměřovat na podporu v oblasti pracovních návyků a dovedností, které jsou důležité pro samostatný život - může obsahovat vzdělávací kurzy, cvičnou praxi, podporované zaměstnání, posilování soběstačnosti, podporované zaměstnávání.

Podporované zaměstnávání jako služba není legislativně ukotvena. Je časově omezenou službou, která je poskytována jen po nezbytně nutnou dobu. Realizuje se na běžných pracovištích na otevřeném trhu práce, nejde tedy o uměle vytvořená pracoviště. Asistent poskytuje přiměřené vedení a zajišťuje vhodné pracovní podmínky. Jde o hodnotnou a smysluplnou práci.

Podporované zaměstnávání uvádím pod oblast sociálních služeb, neboť řada agentur nabízející službu podporovaného zaměstnávání se po přijetí zákona o sociálních službách, kde nebylo zahrnuto podporované zaměstnávání jako sociální služba, transformovala a služba podporovaného zaměstnávání je nabízena pod sociální rehabilitací. Obecně se můžeme setkat s tím, že nabízí sociální rehabilitaci metodou podporovaného zaměstnávání.

Česká unie pro podporované zaměstnávání je nestátní neziskovou organizací, jejímž posláním je formulovat, šířit a podporovat myšlenku podporovaného zaměstnávání v České republice. Unie definuje podporované zaměstnání jako službu, která umožňuje lidem se znevýhodněním získat a udržet si zaměstnání na otevřeném trhu práce. Přitom vychází z individuálních potřeb uchazečů o práci a z jejich představ

---

¹⁸ Srov. Zákon č. 108/2006 Sb., o sociálních službách

o vlastním pracovním uplatnění. Zaměřuje se na rozvoj pracovní kariéry uchazečů, na aktivní přístup k vlastnímu pracovnímu uplatnění. Nejčastějším znevýhodňujícím faktorem je zdravotní postižení. Nedílnou součástí podporovaného zaměstnávání je odborné poradenství zaměstnavatelům, zejména v oblasti vhodných pracovních podmínek, pracovní náplně, motivace a podpora zaměstnavatele a jeho pracovníků.¹⁹ Podstatu podporovaného zaměstnávání uvedu na základě poznatků odborníků zabývající se touto problematikou. Uvedu definice Procházkové a následně Krejčířové a kolektivu autorů.

Definice podporovaného zaměstnávání podle Procházkové zní: „Podporované zaměstnání je komplex služeb, jejichž cílem je poskytnout člověku takovou podporu, aby si našel a udržel místo na otevřeném trhu práce za rovných platových podmínek.“²⁰

Podle Procházkové se jedná se o časově omezenou službu určenou lidem, kteří hledají placené zaměstnání v běžném pracovním prostředí. Smyslem podporovaného zaměstnávání je vyrovnávání příležitostí pro pracovní uplatnění lidí, kteří v důsledku zdravotního postižení nebo jiných znevýhodňujících faktorů mají ztížený přístup na otevřený trh práce, což je omezuje ve společenském uplatnění.²¹

V pojetí Krejčířové a kolektivu je podporované zaměstnání jednou z forem pracovního a sociálního uplatnění pro lidi znevýhodněných na trhu práce. Velkým přínosem podporovaného zaměstnávání je, že se člověk s postižením setkává na pracovišti s lidmi běžné populace a dochází tak k přirozenému kontaktu. Podporované zaměstnávání je určeno lidem, kteří chtějí pracovat na otevřeném trhu práce, na běžném pracovišti, kde není většina pracovníků znevýhodněna. Podporované zaměstnávání poskytuje lidem s postižením pomoc a podporu při hledání práce i při práci samotné a jejím udržení. Na běžných pracovištích nejprve proběhne vzdělávání např. rekvalifikace a teprve po něm nástup na pracoviště. Podporované zaměstnání se od jiných forem zaměstnávání liší tím, že se vychází ze stávajících možností zájemce o práci, na základě kterých se hledá pracovní místo. K tréninku dovedností dochází až po nástupu do práce. Dovednosti požadované pro dané pracovní místo se člověk učí přímo na pracovišti. Za stejnou práci dostává pracovník s postižením obdobnou odměnu

---

¹⁹Srov. Česká unie pro podporované zaměstnávání [online]. c2009, poslední revize 25.2.2009[cit. 2010-11-3]. Dostupné z WWW: <<http://www.unie-pz.cz/index.php/unie>>.

²⁰ PROCHÁZKOVÁ, L. *Podpora osob se zdravotním postižením při integraci na trh práce*. Brno: MSD, 2009. s 97.

²¹ Srov. PROCHÁZKOVÁ, L. *Podpora osob se zdravotním postižením při integraci na trh práce*. Brno: MSD, 2009. s 97.

jako člověk bez postižení. Prostředí, kde lidé s postižením pracují mezi lidmi bez postižení, umožňuje rozvoj smysluplné sociální integrace. Délka trvání podpory je určována potřebami daného člověka, nejdéle však po dobu 2 let. Je-li potřebná delší podpora, musí být zajištěna např. prostřednictvím osobní asistence. Dalším důležitým znakem podporovaného zaměstnávání je upravení pracovní náplně a pracovního prostředí tzv. podpora „na míru šitá,“ která vychází z možností člověka, ne z jeho omezení. Dostane právě tolik podpory, kolik jí potřebuje.²²

---

²² Srov. KREJČÍŘOVÁ, O. MEDVECOVÁ, A. OPATŘILOVÁ, D. STUPKOVÁ, V. VOJTOVÁ, V. *Problematika zaměstnávání občanů se zdravotním postižením*. Praha: Rytmus, 2005. s 18.

3 PRACOVNÍ UPLATNĚNÍ V OBLASTI POLITIKY ZAMĚŠTNANOSTI

Státní politika zaměstnanosti v České republice zahrnuje mimo jiné i uplatňování aktivní politiky zaměstnanosti, opatření pro zaměstnávání fyzických osob se zdravotním postižením a dalších skupin fyzických osob, které mají ztížené postavení na trhu práce.

Aktivní politika zaměstnanosti je realizována na základě zákona o zaměstnanosti v platném znění a Vyhláškou č. 518, 519/2004 Sb.

Zákon o zaměstnanosti definuje aktivní politiku zaměstnanosti jako souhrn opatření směřujících k zajištění maximálně možné úrovně zaměstnanosti. Aktivní politiku zaměstnanosti zabezpečuje ministerstvo a úřady práce; podle situace na trhu práce spolupracují při její realizaci s dalšími subjekty. Pro účely této bakalářské práce mě hlavně zajímají nástroje aktivní politiky zaměstnanosti, které podporují zaměstnávání osob se zdravotním postižením. Pro přehlednost uvádím jednotlivé nástroje v následujících odrážkách.

- Pracovní rehabilitace - poradenská činnost; teoretická příprava k práci; praktická příprava k práci; zprostředkování, udržení a změna zaměstnání; vytváření vhodných podmínek pro výkon zaměstnání; specializované rekvalifikační kurzy
- Chráněné pracovní místo a chráněná pracovní dílna
- Příspěvek na podporu zaměstnávání osob se zdravotním postižením²³

3.1 Pracovní rehabilitace²⁴

Pracovní rehabilitace se řídí zákonem č. 435/2002 Sb., o zaměstnanosti, dále prováděcí vyhláškou 518/2004 Sb. Z pohledu zákona o zaměstnanosti je pracovní rehabilitace souvislá činnost zaměřená na získání a udržení vhodného zaměstnání osoby se zdravotním postižením. Uskutečňuje se na základě individuálního plánu pracovní rehabilitace, který v součinnosti s osobou se zdravotním postižením sestavuje úřad práce. Individuální plán pracovní rehabilitace zohledňuje zdravotní způsobilost, schopnost vykonávat soustavné zaměstnání nebo jinou výdělečnou činnost, kvalifikaci a situaci na trhu práce. Pracovní rehabilitaci zabezpečuje úřad práce místně příslušný

---

²³ Srov. Zákon č.435/2004 Sb., o zaměstnanosti

²⁴ Srov. Zákon č.435/2004 Sb., o zaměstnanosti

podle bydliště osoby se zdravotním postižením, a to na základě její žádosti. Náklady spojené s pracovní rehabilitací hradí úřad práce. Součástí žádosti o pracovní rehabilitaci je doklad osvědčující, že je osobou se zdravotním postižením. Zdravotní postižení se dokládá potvrzením nebo rozhodnutím orgánu sociálního zabezpečení o přiznání invalidity v I., II. nebo III. stupni. Uznání zdravotně znevýhodněnou osobou se dokládá rozhodnutím úřadu práce. Osoba dočasně neschopná práce může žádat o pracovní rehabilitaci na základě doporučení ošetřujícího lékaře. Na základě doporučení okresní správy sociálního zabezpečení může žádat o pracovní rehabilitaci osoba, která přestala být invalidní. Žádost o pracovní rehabilitaci přijímá místně příslušný úřad práce podle místa bydliště osoby se zdravotním postižením. Pracovní rehabilitace je zejména určena osobám se zdravotním postižením, které mají právo na pracovní rehabilitaci.²⁵

Mezi formy pracovní rehabilitace patří poradenská činnost zaměřená na volbu povolání, volbu zaměstnání nebo jiné výdělečné činnosti. Dále teoretická a praktická příprava pro zaměstnání nebo jinou výdělečnou činnost. Činnost zaměřená na zprostředkování, udržení a změnu zaměstnání nebo změnu povolání. Vytváření vhodných podmínek pro výkon zaměstnání nebo jiné výdělečné činnosti.

Poradenská činnost může obsahovat bilanční diagnostiku, pracovní diagnostiku, ergodiagnostiku, poradenství pro volbu povolání, pro volbu a změnu zaměstnání, pro volbu rekvalifikace, pro volbu přípravy k práci, při výběru vhodných nástrojů aktivní politiky zaměstnanosti.

Job klub je poradenský program, jehož cílem je motivovat a aktivizovat účastníky k uplatnění na trhu práce. Job klub je určen uchazečům o zaměstnání tj. fyzickým osobám se zdravotním postižením, osobám do 20 let věku, těhotným ženám, osobám pečující o dítě do 15 let věku, osobám starší 50 let apod. Lidé zde získají lepší orientaci na trhu práce, osvojí si potřebné komunikační dovednosti k prezentaci sebe sama. Job klub zprostředkovává aktuální kontakty na seznamy volných míst evidovaných úřadem práce, nabídku rekvalifikačních kurzů popř. finanční poradenství. Přínosem Job klubu je navázání nových kontaktů, překonání nejistoty, obav z neznámého, nácvik nových dovedností způsobu chování a jednání.²⁶

---

²⁵ Čerpáno z informací od pracovnice p. Čechové z úřadu práce při osobním jednání

²⁶ Srov. Job club[online].[cit. 2010-29-3]. Dostupné z WWW: < <http://portal.mpsv.cz/sz/obcane/jobclub>>.

Teoretická a praktická příprava pro zaměstnání nebo jinou výdělečnou činnost zahrnuje přípravu na budoucí povolání, přípravu k práci, specializované rekvalifikační kurzy.

Příprava na budoucí povolání zahrnuje poradenství pro volbu povolání a aktivity zaměřené na výběr povolání např. informace o studiu, o uplatnění po absolvování studia.

Příprava k práci je cílená činnost směřující k zapracování osoby se zdravotním postižením na vhodné pracovní místo a k získání znalostí, dovedností a návyků nutných pro výkon zvoleného zaměstnání nebo jiné výdělečné činnosti. Příprava trvá nejdéle 24 měsíců, pouze na dobu nutnou k zapracování. Příprava k práci osoby se zdravotním postižením se provádí na pracovišti jejího zaměstnavatele. Příprava k práci může být prováděna s podporou asistenta, v chráněných pracovních dílnách a na chráněných pracovních místech právnických nebo fyzických osob nebo ve vzdělávacích zařízeních. Po dobu účasti na přípravě k práci a po dobu konání rekvalifikace náleží účastníkovi pracovní rehabilitace podpora při rekvalifikaci, pokud nepobírá dávky nemocenského pojištění, starobní důchod nebo mzdu (plat) nebo náhradu mzdy (platu).

Specializované rekvalifikační kurzy jsou uskutečňovány za stejných podmínek jako rekvalifikace.

Zprostředkování zaměstnání jako forma pracovní rehabilitace může zahrnovat poradenství pro zprostředkování vhodného zaměstnání, poradenství k jiné výdělečné činnosti a zprostředkování zaměstnání.

Udržení a změna zaměstnání, změna povolání zahrnuje individuální poradenství, účast na akcích v Job klubech, konzultace s psychologem, nezbytná spolupráce jiné fyzické osoby.

Vytváření vhodných podmínek pro výkon zaměstnání nebo jiné výdělečné činnosti představuje spolupráci s odborníkem, spolupráce s jinou fyzickou osobou, poradenství při výběru vhodných nástrojů aktivní politiky zaměstnanosti, poskytnutí příspěvků aktivní politiky zaměstnanosti.²⁷

---

²⁷ Čerpáno z absolventská práce: Zákon č.435/2004 Sb., o zaměstnanosti.

3.2 Chráněná práce

Pod tímto pojmem si můžeme představit chráněnou práci uskutečňovanou v chráněných pracovních dílnách nebo na chráněných pracovních místech. Nyní uvedu definici chráněné pracovní dílny a chráněného pracovního místa podle zákona o zaměstnanosti.

Chráněná pracovní dílna § 75 zákon o zaměstnanosti je pracoviště zaměstnavatele, vymezené na základě dohody s úřadem práce a přizpůsobené pro zaměstnávání osob se zdravotním postižením, kde je v průměrném ročním přepočteném počtu zaměstnáno nejméně 60% těchto zaměstnanců. Chráněná pracovní dílna musí být provozována podobu nejméně 2 let. Na vytvoření chráněné pracovní dílny poskytuje úřad práce zaměstnavateli příspěvek.²⁸

Chráněné pracovní místo § 76 je pracovní místo vytvořené zaměstnavatelem pro osobu se zdravotním postižením na základě písemné dohody s úřadem práce. Chráněné pracovní místo musí být provozováno po dobu nejméně 2 let. Na vytvoření chráněného pracovního místa poskytuje úřad práce zaměstnavateli příspěvek. Příspěvek na podporu zaměstnávání osob se zdravotním postižením § 78 se poskytuje zaměstnavateli zaměstnávajícímu více než 50% osob se zdravotním postižením z celkového počtu svých zaměstnanců.²⁹

Matoušek dodává, že chráněné dílny jsou určeny lidem, kteří se nemohou uplatnit na otevřeném trhu práce. Účelem je podpora pracovních návyků a rozvoj pracovních dovedností, pomoc při pracovní hygieně a stravování.³⁰

Státní politika zaměstnanosti v České republice zahrnuje mimo jiné i uplatňování aktivní politiky zaměstnanosti, opatření pro zaměstnávání fyzických osob se zdravotním postižením a dalších skupin fyzických osob, které mají ztížené postavení na trhu práce.

---

²⁸ Srov. Zákon č.435/2004 Sb., o zaměstnanosti § 75

²⁹ Srov. Zákon č.435/2004 Sb., o zaměstnanosti § 76,78

³⁰ Srov. Matoušek, O. a kolektiv. *Sociální služby*. Praha: Portál, 2007. s.98

4 CHRÁNĚNÉ BYDLENÍ HARMONIE

Vzhledem k tomu, že se v bakalářské práci zaměřuji na možnosti pracovního uplatnění osob s mentálním postižením v chráněném bydlení, považuji za nutné vymezit také tento pojem.

4.1 Vymezení pojmu chráněné bydlení

V literatuře se jen zřídka blíže dozvíme o problematice chráněného bydlení. K tomu, abych přiblížila pojem chráněné bydlení, jsem se nejdříve zaměřila na ústavní péči, která předcházela dnešní formě sociální služby chráněnému bydlení.

Matoušek hodnotí ústav jako dočasnou nebo trvalou náhradu domova. Prakticky každý člověk začíná svou životní dráhu krátkodobým pobytem v „ústavní péči“ jako novorozenec v porodnici. Pro některé lidi je pobyt v porodnici začátkem série ústavních pobytů, pokračující v kojeneckém ústavu, v dětských domovech, v nemocnicích, v léčebnách dlouhodobě nemocných, v psychiatrických léčebnách, v „ústavních zařízeních“ pro lidi trpící alkoholismem a jinými toxikomaniemi, v azylových zařízeních pro matky s dětmi, ve věznicích, v azylových domovech pro bezdomovce, v domovech pro seniory, v domech s pečovatelskou službou.³¹

Nevýhodou „ústavního prostředí“ je medicínský přístup k uživatelům, který posiluje závislost uživatele na domovech pro osoby se zdravotním postižením, na pomoci druhých. Zákon o sociálních službách definuje již jen dvě kategorie těchto „ústavních zařízení“. Jsou to domovy pro osoby se zdravotním postižením a domovy se zvláštním režimem (pro osoby chronicky duševně nemocné, závislé na návykových látkách, osoby s demencí).³²

V současné době probíhá proces transformace pobytových sociálních služeb. Přitom se vychází z obecných principů normality např. zachování rytmu běžného dne a týdne, oddělení sféry práce od bydlení a volného času, prožívání běžného ročního rytmu, respektování vývojové fáze člověka s postižením, respektování vlastních přání, akceptování života ve světě obou pohlaví. Transformace pobytových sociálních služeb pro občany s postižením musí probíhat tak, aby život lidí s postižením byl srovnatelný

---

³¹ Srov. Matoušek, O. *Ústavní péče*. Praha: Slon, 1999. s.83.

³² Srov. Matoušek, O. a kolektiv. *Sociální služby*. Praha: Portál, 2007. s.97.

se životem vrstevníků bez postižení. Pracovní uplatnění mimo zařízení na volném trhu práce popř. činnosti v chráněných nebo sociálně terapeutických dílnách.³³

Po roce 1989 začala být zřizována chráněná bydlení. První chráněné bydlení pro osoby s mentálním postižením zřídilo v roce 1992 Občanské sdružení Společnost Duha. V dnešní době zastává Duha důležité místo mezi nestátními organizacemi v oblasti poskytování sociálních služeb, má 17 chráněných bytů, ve kterých žije 35 uživatelů.³⁴ Lidé s postižením mají možnost využívat služeb chráněného bydlení. Za stěžejní považují definici stanovenou zákonem o sociálních službách: „chráněné bydlení je pobytová služba poskytována osobám, které mají sníženou soběstačnost z důvodu zdravotního postižení nebo chronického onemocnění, včetně duševního onemocnění, jejichž situace vyžaduje pomoc jiné fyzické osoby. Chráněné bydlení má formu skupinového, popřípadě individuálního bydlení.“³⁵

Služba obsahuje tyto základní činnosti: poskytnutí stravy nebo pomoc při zajištění stravy, poskytnutí ubytování, pomoc při zajištění chodu domácnosti, výchovné, vzdělávací a aktivizační činnosti, zprostředkování kontaktu se společenským prostředím, sociálně terapeutické činnosti, pomoc při uplatňování práv, oprávněných zájmů a při obstarávání osobních záležitostí.³⁶

Podobnou definici chráněného bydlení uvádí také Matoušek. Chráněné bydlení je podle autora pobytová služba, která zajišťuje ubytování i stravování, podle potřeby pomoc v domácnosti a podporu v dalších činnostech uživatele včetně kontaktu se společenským prostředím.³⁷

Pro ucelení představy o pobytových službách určených uživatelům s menší mírou podpory považují za nutné zmínit také službu určenou lidem žijícím ve vlastních domácnostech. Legislativa ji nazývá podpora samostatného bydlení.

Služba chráněného bydlení se od služby podporovaného samostatného bydlení liší v tom, že v chráněném bydlení uživatel nežije ve vlastním bytě, zatímco ve službě podpora samostatného bydlení má obyvatel vlastní nájemní smlouvu. Další rozdíl je v tom, že chráněné bydlení je pobytová služba, zatímco podpora samostatného bydlení je terénní služba. Služba chráněného bydlení podle zákona o sociálních službách ve

---

³³ Srov. Koncepce kvality sociálních služeb v Moravskoslezském kraji. 2010. s. 40.

³⁴ Srov. Společnost Duha [online]. c2010[cit. 2010-31-3]. Dostupné z WWW: <<http://www.spolecnostduha.cz/ospolecnostiduha.html> />.

³⁵ Zákon č. 108/2006 Sb., o sociálních službách. § 51.

³⁶ Srov. Zákon č. 108/2006 Sb., o sociálních službách. § 51.

³⁷ Srov. Matoušek, O. a kolektiv. *Sociální služby*. Praha: Portál, 2007. s. 97.

srovnání s podporou samostatného bydlení poskytuje navíc tyto základní činnosti: stravu nebo pomoc při zajištění stravy a ubytování.

Podpora samostatného bydlení patří také k sociálním službám a zákon o sociálních službách ji definuje takto: „ Podpora samostatného bydlení je terénní služba poskytovaná osobám, které mají sníženou soběstačnost z důvodu zdravotního postižení nebo chronického onemocnění, včetně duševního onemocnění, jejichž situace vyžaduje pomoc jiné fyzické osoby. Služba obsahuje tyto základní činnosti: pomoc při zajištění chodu domácnosti, výchovné, vzdělávací a aktivizační činnosti, zprostředkování kontaktu se společenským prostředím, sociálně terapeutické činnosti, pomoc při uplatňování práv, oprávněných zájmů a při obstarávání osobních záležitostí.“³⁸

Podle Rady by mělo chráněné bydlení nahradit jednotlivci běžný způsob bydlení. Mělo by představovat samostatný byt, kam by podle potřeby docházel asistent. Dále autor upozorňuje na možnost zřizování chráněných bydlení určených pro více klientů. Výhodou je jejich ekonomičnost. V tomto případě však hrozí nebezpečí vytvoření „malého ústavu“ namísto zamýšleného chráněného bydlení.³⁹

V dnešní době vypadá chráněné bydlení v České republice tak, že obyvatelé bydlí v malých skupinách v bytech nebo rodinných domech v běžné zástavbě. Uživateli je poskytována asistence a podpora dle individuální potřeby.

Při poskytování služeb chráněného bydlení rozlišujeme skupinové a individuální bydlení.

Skupinové bydlení je domácnost pro 3 a více uživatelů, nebo 2 a více domácností umístěných v jednom bytovém domě. Uživatelé žijí v bytu nebo domku, který je spravován poskytovatelem. Maximálně 5 osob společně hospodařících v jedné kuchyni. Přítomnost asistentů může být trvalá (tj. 24 hodin denně). Zachování otevřeného kontaktu s běžnou zástavbou.

Individuální bydlení znamená domácnost pro 1-2 uživatele. Byt nebo domek je spravován poskytovatelem, je začleněn do běžné a obvyklé zástavby v obci. Ve společné domácnosti je možnost individuálního hospodaření. Přítomnost asistentů může být trvalá, dle potřeb uživatelů.⁴⁰

Brožová s Milerem vymezují společné znaky všech forem poskytovaných služeb chráněného bydlení jako služby, které jsou poskytovány v rámci domácností tj. souboru

---

³⁸ Zákon č. 108/2006 Sb., o sociálních službách, § 43.

³⁹ Srov. Rada, M. *Chráněné bydlení pro lidi s mentálním postižením*. Blansko: Hnutí humanitární pomoci, 2006. s.12.

⁴⁰ Srov. Sborník z konference *Podporované bydlení – nová dimenze péče*. Praha 2006. s. 28.

místností a prostorů pod společným uzamčením. Domácnost obsahuje základní prvky samostatné ekonomické jednotky. Provoz domácnosti (hospodaření s penězi, úklidy, údržba, stravování atd.) je zajišťován samotnými uživateli a určeným okruhem asistentů. Chráněné bydlení není separováno od obce, tzn. je v běžné zástavbě.⁴¹

Nejčastější cílovou skupinou využívající služeb chráněného bydlení v současné době jsou právě osoby s mentálním postižením. Jabůrková s Průšou popisují dva různé přístupy při jeho budování. V minulosti byla chráněná bydlení zřizována vybudováním samostatných bytů v areálu „ústavu.“ V dnešní době jde spíše o poskytování bydlení klientům v běžné zástavbě.⁴²

Z vlastní zkušenosti se mi jeví chráněné bydlení situované v běžné zástavbě jako lepší a přirozenější. Chráněné bydlení vybudované v areálu domova pro osoby se zdravotním postižením dle mého soudu není chráněné bydlení, ale opět domov pro osoby se zdravotním postižením. Je to uměle vytvořené bydlení, které se má podobat domácímu prostředí, které však nedává uživatelům tolik podnětů a příležitostí v rozvoji jejich samostatnosti a nezávislosti na sociální službě.

4.2 Charakteristika chráněného bydlení Harmonie⁴³

Vybraná organizace Harmonie, příspěvková organizace (dále jen Harmonie), se sídlem v Krnově, poskytuje celoroční pobytové služby dospělým lidem s mentálním postižením především Moravskoslezského kraje, kteří vzhledem ke svému postižení nemohou žít ve svém přirozeném prostředí. Organizace Harmonie poskytuje služby v několika zařízeních. Domov pro osoby se zdravotním postižením v Krnově a Chráněné bydlení na ulici Opavská v Krnově a Chráněné bydlení v Městě Albrechticích na ulici P. Bezruče a Pod Hůrkou. V chráněném bydlení žije celkem 52 uživatelů. V rámci své práce se zaměřím na pracoviště chráněného bydlení a na jejich obyvatele, kteří mají zájem o umístění na chráněném nebo otevřeném trhu práce. Pracovat znamená přibližovat se běžnému životu, rozvíjet vlastní schopnosti, zažívat běžný životní rytmus.

---

⁴¹ Srov. Sborník z konference *Podporované bydlení – nová dimenze péče*. Praha 2006. s. 27.

⁴² Srov. Sborník z konference *Podporované bydlení – nová dimenze péče*. Praha 2006. s. 17.

⁴³ Srov. Výroční zpráva Harmonie [online]. c2007 [cit. 2010-30-3]. Dostupné z WWW: <http://www.usp-harmonie.cz/> a vlastní pracovní zkušenosti.

Služba Chráněného bydlení v Krnově poskytuje ubytování pro 8 uživatelů, pro 3 ženy a 5 mužů. Budova chráněného bydlení je umístěna v Krnově poblíž centra, což nabízí uživatelům velkou možnost využívat běžně dostupných služeb. K budově patří velká zahrada s posezením a krbem. Uživatelé zde tráví svůj volný čas, mohou zde realizovat svůj zájem o pěstování květin, zeleniny, údržbu travní plochy. Provoz chráněného bydlení byl zahájen 1. 5. 2009. V budově jsou zřízeny dva byty. V každém samostatném bytě jsou dva jednolůžkové a jeden dvoulůžkový pokoj. Obyvatelé chráněného bydlení jsou vedeni a motivováni, za přiměřené podpory pracovníků, k maximální samostatnosti, k zodpovědnému a svobodnému rozhodování o věcech, které se jich týkají. Cílem tohoto chráněného bydlení je podpora uživatele v jeho soběstačnosti a nezávislosti na službě. Vytvoření reálné představy o vlastním bydlení, s možností přechodu do služby podpora samostatného bydlení. Bydlí zde uživatelé v produktivním věku, kteří svůj volný čas tráví tak, jak je to běžné pro jejich vrstevníky. Jeden uživatel absolvuje kurz pro doplnění základů vzdělání v základní škole ve Městě Albrechticích. Čtyři uživatelé využívají sociální službu sociální rehabilitace Rút v Krnově, 3 uživatelé pracují na volném trhu práce.

Ve Městě Albrechticích jsou provozována dvě Chráněná bydlení na ulici P. Bezruče a Pod Hůrkou. Chráněné bydlení P. Bezruče bylo zprovozněno 1.7.2002. Chráněné bydlení Pod Hůrkou zahájilo provoz 1.9.2002.

V Chráněném bydlení na ul. P. Bezruče v Městě Albrechticích se jedná o skupinové bydlení, které je určeno 20 uživatelům, je členěno do 3 podlaží. Každé podlaží představuje byt. V přízemí a v prvním patře bydlí po osmi ženách, vždy ve čtyřech dvoulůžkových pokojích. Každý byt má k dispozici dvě sociální zařízení se sprchou, velkou kuchyň a obývací s jídelnou. Ve třetím patře bydlí 4 ženy ve dvou dvoulůžkových pokojích se sociálním zázemím. K dispozici je opět kuchyň a obývací. V podzemním podlaží se nachází prádelna, sušárna prádla, kotelna a místnost pro volnočasové aktivity. Tuto místnost využívají uživatelky v seniorském věku, kde derou peří, pracují na tkalcovském stavu apod. K vile patří velká zahrada s pergolou a krbem. Chráněné bydlení se nachází v klidné lokalitě, blízko centra, což nese určité výhody týkající se dostupnosti služeb všeho druhu. Obyvatelky jsou za individuální podpory pracovníků motivovány k co největší soběstačnosti při domácích činnostech, ale i při využívání služeb veřejnosti.

Bydlení v lokalitě Pod Hůrkou je realizováno v 5 rodinných domcích v běžné zástavbě obce, kde bydlí 24 uživatelů, 6 mužů a 18 žen. Soukromí uživatelů je zajištěno

ve dvou jednolůžkových pokojích, zbytek ve dvoulůžkových pokojích. V každém domku je sociální zázemí, kuchyň, obývací, šatna a půdní prostor. Uživatelé se za individuální podpory pracovníků samostatně podílí na chodu domácnosti, jsou motivováni k prožití aktivního života v domácím prostředí a k plnohodnotnému začlenění do společnosti. Každý dům má svoji zahradu se zahradním nábytkem, krbem, houpačkou.

5 NABÍZENÉ PRACOVNÍ PŘÍLEŽITOSTI V HARMONII

Chráněné bydlení, jak jsem již uvedla, je pobytovou službou a její prioritou je poskytování stravy, ubytování, pomoc při zajištění chodu domácnosti, výchovné, vzdělávací a aktivizační činnosti. Dále nabízí činnosti, zprostředkovávání kontaktu se společenským prostředím, sociálně terapeutické činnosti, pomoc při uplatňování práv, oprávněných zájmů a při obstarávání osobních záležitostí. Cílem chráněného bydlení je vést uživatele k maximální samostatnosti, k zodpovědnému a svobodnému rozhodování o vlastním životě, k plnohodnotnému začlenění do společnosti. Jedním z důvodů, proč se daná organizace začala zabývat zaměstnáváním uživatelů na otevřeném trhu práce, je zájem uživatelů chodit do práce. Také zřizovatel chráněného bydlení Moravskoslezský kraj klade důraz na aktivní zapojení osob se zdravotním postižením do života komunity – zajímá se o možnosti integrace na chráněný či otevřený trh práce, o využívání veřejných služeb, o možnosti účasti ve volnočasových aktivitách. Zjišťuje, jaké mají jednotlivá zařízení zkušenosti popř. problémy se zaměstnáváním uživatelů sociálních služeb.

Problematikou zaměstnávání obyvatel z chráněného bydlení Harmonie se zabývá sociální pracovnice a to např. zprostředkováváním kontaktů, získáváním informací na úřadě práce, zjišťováním volných míst u okolních firem.

Uvádím tabulku s přehledem aktivit v oblasti pracovní rehabilitace u uživatelů v chráněném bydlení Harmonie. Při jejím zpracování jsem vycházela z analýzy dokumentů v Chráněném bydlení Harmonie a vlastní praxe.

Tab. č. 1: Přehled aktivit v oblasti pracovní rehabilitace využívaných uživateli chráněného bydlení

Zařízení	Počet uživatelů	Aktivity
Základní škola Hašlerova, Město Albrechtice	11	kurz pro doplnění základů vzdělání
Střední škola zemědělství a služeb, Město Albrechtice	1	učební obor: kuchař – asistent
Sociálně terapeutická dílna, Město Albrechtice	29	získávání pracovních návyků, rozvoj manuálních a sociálních dovedností
Sociální rehabilitace Rút Krnov	2 2 1 2	<ul style="list-style-type: none"> - počítačový kurz - cvičná praxe: <ul style="list-style-type: none"> kuchyň Domov seniorů Krnov - cvičná praxe: <ul style="list-style-type: none"> Městské informační a kulturní středisko Krnov - cvičná praxe: <ul style="list-style-type: none"> Kavárna, čajovna Ninive Krnov
Zaměstnání na volném trhu práce	1 1 1	<ul style="list-style-type: none"> - prádelna Domov seniorů - pomocné práce u firmy STRABAG - pomocné práce v obchodě BILLA

Žádné aktivity mimo zařízení chráněného bydlení se neúčastní 6 uživatelů. A to z důvodu seniorského věku nebo z důvodu, že nemají zájem. V prostorách Chráněného bydlení P. Bezruče mohou uživatelé drát peří nebo tkát koberce.

5.1 Základní škola⁴⁴

Základní školu ve Městě Albrechticích, která poskytuje vzdělávání pro děti a dospělé osoby s mentálním postižením jsem vybrala pro účely této práce, protože zde absolvuje kurs pro doplnění základů vzdělání 11 uživatelů z Chráněného bydlení Harmonie.

Kurz pro doplnění základů vzdělání je určen pro dospělé občany s mentálním postižením, s více vadami nebo autismem, kterým dříve nebylo umožněno vzdělávání. Časová dotace hodin a harmonogram jejich frekvence vychází z možností školy i uchazeče, kurz trvá minimálně 1 rok a maximálně 10 let. Zaměřuje se především na zvládnutí trivia, tzn. základů čtení, psaní, počítání a věcného učení nebo osvojení si alternativního způsobu komunikace. Obsah vzdělávání se do doby schválení rámcového vzdělávacího programu pro základní školu speciální doporučuje stanovit některým ze vzdělávacích programů pomocné školy. Účastníkům kurzu jsou vypracovány individuální vzdělávací plány podle stupně dosaženého vzdělání a míry jejich znalostí, schopností. Úspěšným absolvováním kurzu získá žák základy vzdělání.⁴⁵ A právě tento kurz navštěvují uživatelé Chráněného bydlení Harmonie. Učební plán činí 10 vyučovacích hodin tzn. 2 vyučovací hodiny denně. Po vykonání závěrečných komisionálních zkoušek mohou pokračovat v kurzu pro doplnění základního vzdělání.

V etapě základního vzdělávání jsou za klíčové považovány kompetence k učení; kompetence k řešení problémů; kompetence komunikativní, kompetence sociální a personální; kompetence občanské; kompetence pracovní. Klíčové kompetence představují souhrn vědomostí, dovedností, schopností, postojů a hodnot důležitých pro osobní rozvoj a uplatnění každého člena společnosti. Získané klíčové kompetence tvoří důležitý základ pro celoživotní učení žáka, jeho vstup do života a do pracovního procesu. Jejich vytváření musí důsledně respektovat individuální zvláštnosti, schopnosti a možnosti žáků. V souladu s tématem bakalářské práce jsem se zajímala o pracovní kompetence, které žák zvládá na konci základního vzdělávání. Jsou to základní pracovní dovednosti, operace a postupy, rozšíření komunikačních schopností při kolektivní práci, vytvoření pozitivního vztahu k manuálním činnostem, dodržování zásad bezpečnosti, ochrany zdraví, hygieny práce, ochrany životního prostředí, práce podle daného

---

⁴⁴ Základní škola. [online]. c2007, [cit. 2010-30-3]. Dostupné z WWW: < <http://www.zsmapo.eu/> > a osobní jednání.

⁴⁵ Srov. Informace MŠMT k organizaci kurzu k získání základů vzdělání č.j. 18965/2005

pracovního postupu a návodu, plánování práce, využívání správných pracovních nástrojů a materiálů, vytvoření představy o pracovních činnostech běžných profesí a o možnostech svého budoucího pracovního uplatnění.

Příklad z praxe

Pan René má 24 roků a prvním rokem navštěvuje kurz pro doplnění základů vzdělání ve Městě Albrechticích. Jeho přáním je pracovat v restauraci jako číšník. Proto se rozhodl dokončit si základní vzdělání, aby pak mohl pokračovat ve vzdělávání na odborném učilišti se zaměřením na vaření a obsluhu v restauraci. Pan René původně žil v Domově pro osoby se zdravotním postižením v Dolních Životicích. V současné době bydlí v Chráněném bydlení v Krnově na Opavské ulici. Do základní školy v Městě Albrechticích dojíždí každý den. Cestování i průběh vzdělávání zvládá bez problémů.

5.2 Odborné učiliště

Střední škola zemědělství a služeb, Město Albrechtice, nabízí mimo studijní obory s maturitou a učební obory ukončené výučním listem, také učební obory určené pro žáky se speciálními vzdělávacími potřebami např. opravářské práce, kuchař – asistent, cukrář, zahradnické práce. Tyto učební obory jsou ukončené výučním listem.⁴⁶

Příklad z praxe

Pan Martin, uživatel naší služby s lehkým mentálním postižením, navštěvuje učební obor kuchař – asistent. Tento obor je tříletý a patří mezi učební obory pro žáky se speciálními potřebami. Obor je ukončen závěrečnou zkouškou s výučním listem.

Pan Martin bydlel v Domově pro osoby se zdravotním postižením v Jindřichově a do Chráněného bydlení do Města Albrechtic se přistěhoval v srpnu loňského roku. Jedním z důvodů přestěhování byla právě lepší dostupnost a možnost docházky do střední školy zemědělství a služeb, kde získá vzdělání potřebné pro budoucí pracovní uplatnění.

Pan Martin chodí do 1. ročníku, je mu 22 let. Zpočátku měl ve škole problémy s přijetím do kolektivu svými spolužáky. Vzhledem ke svému mentálnímu postižení se

---

⁴⁶ Střední škola zemědělství a služeb. [online]. c2010, [cit. 2010-3-4]. Dostupné z WWW: < <http://www.souzma.cz/> >.

trochu vymykal běžnému chování svých vrstevníků. Na plnění školních povinností potřeboval více času než ostatní. Jeho způsob vyjadřování byl v porovnání se spolužáky jiný. Vždy byl ochotný plnit zadané úkoly, nepoužíval vulgarismy jako jeho spolužáci, kteří jsou především žáci s tzv. sociálním znevýhodněním. Proto se pan Martin často stával terčem výsměchů spolužáků. S postupem času se situace pana Martina změnila, jeho vrstevníci ho přijali do kolektivu takového jaký je. Pan Martin chodí do školy rád, dosahuje uspokojivých školních výsledků, má plnohodnotně vyplněn svůj osobní čas. Připravuje se na roli dospělého člověka, na své budoucí povolání.

Pan Martin se učí ve škole vykonávat jednoduché práce při výrobě a podávání jídel. Učí se správně připravovat a ošetřovat základní druhy surovin a potravin, jednoduchou obsluhu a základní úklidové práce. Důležitou součástí učebního oboru je odborná praxe na různých pracovištích. Na pracovišti v Zemědělském podniku Město Albrechtice vykonávají učni v oboru kuchař – číšník, kuchař - asistent praxi v jídelně, kde se mimo běžné občany také stravují uživatelé chráněného bydlení.

5.3 Sociálně terapeutická dílna v Harmonii⁴⁷

Nejvíce využívanou sociální službou uživateli chráněného bydlení je sociálně terapeutická dílna, která sídlí ve Městě Albrechticích. Tuto službu navštěvuje celkem 29 uživatelů. Osm uživatelů z Chráněného bydlení v Krnově nechodí do sociálně terapeutické dílny, protože jsou aktivizováni v základní škole nebo v Rút sociální rehabilitaci. Taktéž sociálně terapeutickou dílnu nenavštěvuje šest uživatelů z důvodu seniorského věku nebo že nemají zájem tuto službu využívat. Pro tyto uživatele je v chráněném bydlení umožněno draní peří, tkaní koberců.

Nedílnou součástí zaměstnávání osob s mentálním postižením je sociálně terapeutická dílna. Sehrává důležitou roli v přípravě na budoucí možné zaměstnání na chráněném nebo otevřeném pracovním místě. Připravují uživatelé na denní režim běžného pracovního dne, které s sebou nese ranní vstávání, pocit zodpovědnosti chodit každý den do práce, plnit určené pracovní úkoly, kontakt se spolupracovníky, tolerance, přátelské vztahy, vzájemná pomoc, sdílení apod. Naplánovat si celý den zahrnující péči o domácnost, nákupy, trávení volného času, popř. příprava na následující pracovní den. Sociálně terapeutická dílna, ve společnosti mylně označována jako chráněná dílna není ve smyslu zákona o zaměstnanosti pracoviště zaměstnavatele vymezené a přizpůsobené

---

⁴⁷Čerpáno z rozhovoru s pracovníky sociálně terapeutické dílny a z vlastních pracovních zkušeností.

pro zaměstnávání osob se zdravotním postižením, ale sociálně pracovní terapie pro osoby se sníženou soběstačností z důvodu zdravotního postižení, které nemohou být umístěné na otevřeném ani chráněném trhu práce.

Cílem poskytované služby Sociálně terapeutické dílny ve Městě Albrechticích je snaha o co největší možnou samostatnost uživatele. Individuální podporou vedou pracovníci uživatelé k získávání pracovních návyků, rozvoji manuálních dovedností a sociálních dovedností.

Od 1.1.2010 byla v Městě Albrechticích zahájena ambulantní forma sociální služby, poskytování sociálně terapeutické dílny. Cílovou skupinou jsou osoby s kombinovaným postižením a osoby s mentálním postižením ve věkové kategorii od 18 do 80 let. Sociálně terapeutická dílna je provozována v 5 - ti dílnách, ve kterých uživatelé pracují na originálních výrobcích z keramiky, textilu, vlny, papíru, vosku, hedvábí, pedigu apod. Dále se učí obsluhovat domácí spotřebiče, žehlit, přípravu jednoduchého jídla. V jednotlivých dílnách mimo pracovních dovedností získávají také sociální dovednosti. Účastní se prodejních akcí na různých výstavách a jarmarcích. Přitom si nacvičují manipulaci s penězi, dostávají se do kontaktu s cizími lidmi, zlepšují komunikační schopnosti a vnímají hodnotu své práce.

Do sociálně terapeutické dílny docházejí uživatelé z chráněného bydlení podle svých individuálních potřeb a požadavků. Do sociálně terapeutické dílny je možné docházet třeba jen jeden den v týdnu.

Posláním Sociálně terapeutické dílny ve vybrané organizaci Harmonii je podpora v pracovních aktivitách a dovednostech, nabídka smysluplné a důstojné náplně volného času osobám, které nemohou pracovat na běžném trhu práce. Zdejší služba si klade za cíl podporu uživatelů ve vytváření a zdokonalování základních pracovních návyků a dovedností. Podporu v soběstačnosti, v nezávislosti a dalších činnostech vedoucích k sociálnímu začlenění. Sociálně terapeutická dílna kladně ovlivňuje uživatele ve vytváření zodpovědnosti, dodržování určených pravidel, dodržování pracovních povinností, denního rytmu apod.

Příklad z praxe

Mezi uživatele této ambulantní sociální služby patří také paní Ilona, která v chráněném bydlení žije od roku 2002, tedy od jejího zřízení. Paní Ilona je manuálně zručná. Ráda vyšívá, plete, háčkuje. V sociálně terapeutické dílně se naučila plést košíky z pedigu. Také se naučila vyrábět ozdobné svíčky. Při práci s keramikou může uplatnit svoji

zručnost a nápaditost. Každý výrobek je originál. Paní Ilona je velice komunikativní, ráda hovoří s návštěvníky sociálně terapeutické dílny, kteří si zde přicházejí koupit výrobky uživatelů. Paní Ilona se také účastní prodejních akcí, kde se taktéž prodávají výrobky zhotovené uživateli sociálně terapeutické dílny.

5.4 Rút sociální rehabilitace Slezské diakonie⁴⁸

K dalším možnostem pracovního uplatnění klientů z chráněného bydlení patří Sociální rehabilitace Rút v Krnově. Nyní bych chtěla představit sociální službu, kterou provozuje Slezská diakonie ve středisku Rút sociální rehabilitace od roku 2003 v Krnově. Zřizovatelem je Slezská církev evangelická augsburského vyznání. Slezská diakonie je nestátní nezisková organizace, která poskytuje své služby v sociálně zdravotní oblasti. Svou činnost zakotvuje na praktické realizaci biblických zásad lásky a služby lidem potřebným a lidem v nouzi. V centru pozornosti Slezské diakonie stojí lidé s postižením, senioři, lidé bez domova a všichni ti, kteří se dostali do nejrůznějších těžkých životních situací. Slezská diakonie působí na území Moravskoslezského kraje již od roku 1990, kdy navázala na dřívější charitativní působnost Slezské církve evangelické augsburského vyznání započatou na počátku 20. století.

Cílem činnosti Slezské diakonie je poskytnout potřebným lidem takovou podporu, aby mohli bydlet, učit se a pracovat. Středisko Rút - sociální rehabilitace v Krnově podporuje mladé a dospělé lidi se zdravotním postižením při individuálním nácviku a rozvoji dovedností potřebných k tomu, aby byli v co nejvyšší možné míře samostatní a soběstační, a aby více a lépe využívali příležitosti místního společenství a jejich život tak získával na kvalitě. Takto zaměřený nácvik se děje jednak na cvičných praxích v místních firmách a institucích, může se však odehrávat také v domácím prostředí uživatele, či ambulantně v prostorách zařízení.

Cílovou skupinou jsou mladí a dospělí lidé s mentálním postižením nebo duševním onemocněním, kteří usilují najít konkrétní uplatnění ve společnosti, např. formou zaměstnání a mají za cíl se osamostatnit a samostatně a zodpovědně fungovat ve svém nejbližším okolí.

---

⁴⁸ Srov. Rút sociální rehabilitace. [online]. c2009,[cit. 2010-30-3]. Dostupné z WWW: < <http://www.sdk.cz/> >.

Uživatelům jsou nabízeny aktivizační, výchovné a vzdělávací činnosti vedoucí k sociálnímu začlenění uživatele tak, aby měl možnosti stejné, jako jeho vrstevníci, včetně kontaktu a práce s informacemi, nácviku chování v různých situacích apod. Uživatelé jsou podporováni na cestě k zaměstnání, mají možnost vyzkoušet si pracovat ve zvolené firmě či organizaci na cvičné praxi.

Služba sociální rehabilitace je uživatelům poskytována celý kalendářní rok v pracovní dny mezi 7. až 17. hodinou. Základním principem služby je „jeden pracovník na jednoho uživatele“. Služba takto může velmi flexibilně reagovat na konkrétní potřeby konkrétního uživatele. Maximální kapacita nabízené služby je pro 24 uživatelů. Služba sociální rehabilitace je poskytována uživateli bez úhrady.

5.4.1 Průběh sociální rehabilitace Rút

V souvislosti se snahou zjistit možnosti pracovního uplatnění osob s mentálním postižením ve společnosti a na volném trhu práce jsem absolvovala praxi ve středisku Rút sociální rehabilitace v Krmově. Středisko Rút sociální při poskytování služby sociální rehabilitace uplatňuje 4 metody: cvičná praxe, podporované zaměstnání, posilování soběstačnosti v prostředích, vzdělávací kurzy.

Sociální rehabilitaci Rút v současné době využívá 7 uživatelů Chráněného bydlení Harmonie. Dva uživatelé si zvolili metodu sociální rehabilitace - vzdělávací počítačový kurz. Pět uživatelů využívá metodu cvičné praxe. Z toho dva pracují v kuchyni v Domově seniorů, jeden skládá letáky v městském informačním a kulturním středisku a jeden pracuje v kavárně, čajovně Ninive. Metodu podporovaného zaměstnání a posilování soběstačnosti v prostředích naši uživatelé nevyužívají.

Během absolvování praxe jsem byla přítomna zjišťování zájmu o sociální rehabilitaci, příjmu pana Romana a jeho uvedení na cvičnou praxi.

Příklad z praxe

Osobně jsem byla přítomna náborového šetření v Chráněném bydlení v Harmonii, kde pracovnice z Rút sociální rehabilitace pana Romana seznámila s nabízenou službou sociální rehabilitace s cílem zjistit, zda bude mít zájem o tuto službu. Sociální pracovnice vysvětlila panu Romanovi poslání Rút sociální rehabilitace, což je vést mladé a dospělé lidi se zdravotním postižením k co největší samostatnosti při bydlení, vzdělávání a práci. Pan Roman projevil zájem o sociální rehabilitaci, konkrétně si

vybral metodu cvičné praxe. Následně byl zařazen do pořadníku. Jakmile na něj přišla řada, pracovník Rút-u se telefonicky spojil s klíčovým pracovníkem daného uživatele a domluvil se na termínu první schůzky, které se účastní uživatel společně se svým klíčovým pracovníkem v prostorách Rútu. Pana Romana jsem doprovázela společně s jeho klíčovým pracovníkem na prvním setkání, kde mu bylo vysvětleno jaké možnosti poskytuje Rút sociální rehabilitace, jakou má nabídku činností. Pracovník Rútu se ptal pana Romana co dělá rád, jakou má představu o budoucí spolupráci. Na závěr tohoto setkání společně vyplnili osobní dotazník.

Na druhém setkání si pan Roman vybíral z nabídky cvičné praxe. Pracovnice Rútu mu na počítači představovala jednotlivé činnosti.

Klient má možnost si vybrat z této nabídky cvičných praxí: v Armádě spásy může hlídat děti po dobu, kdy se matky na rodičovské dovolené setkávají na společných sezeních a činnostech v Armádě spásy, pak po dětech uklízí a myje nádobí. Autosalon Supra nabízí pomocné práce a úklid v prostorách dílny. V čajovně Ninive obsluhují, myjí nádobí. V chráněné umělecké dílně Chrpa se zabývají výrobou drobných upomínkových předmětů (malováním na sklo, na hedvábí, šití tašek, polštářů) a zahradničením. V kanceláři vybrané firmy zakládají spisy, uklízejí. V městské knihovně ukládají knížky, spolupodílí se na přípravě akcí knihovny. V Domově seniorů vykonávají pomocné práce v kuchyni, žehlení prádla a funkci tzv. společníka. V městském muzeu skládají letáky pro Městské informační a kulturní středisko Krnov. V prodejně potravin Hruška doplňují zboží do regálů, značí zboží etiketami. Ve firmě na výrobu stužek Pega skládají kartóny. Na statku poklízí zvířata. Mohou se účastnit veřejných prací např. hrabání listí, úklid chodníků apod.

Pan Roman projevil zájem o práci v kuchyni nebo v prádelně. Dále byl pan Roman seznámen s průběhem poskytované služby, podepsal souhlas zájemce o službu s poskytnutím osobních a citlivých osobních údajů, souhlas se zveřejňováním jeho fotografií.

Do příští schůzky pracovnice Rútu prošla panem Romanem zvolené firmy a zjistila, zda mají na vybraném pracovišti volné místo.

Na třetím setkání podepsal pan Roman smlouvu. Nedílnou součástí smlouvy je osobní cíl, kde je napsáno, co by chtěl uživatel umět, znát, naučit se.

Principem služby sociální rehabilitace je individuální přístup, kdy se vychází z individuálních přání, potřeb, možností a schopností uživatele. Vypracovávány individuální plán je pak průběžně vyhodnocován. Uživateli je poskytováno právě tolik

podpory, kolik potřebuje (tzn. ne méně, ale ani více). Uživatel je veden k aktivitě při rozhodování, protože jedině on sám je nositelem zodpovědnosti za dosahování a naplňování svých osobních cílů. Sociální rehabilitace zajišťuje takové podmínky, aby jeho rozhodnutí byla informovaná a aby jeho potřeba podpory v čase klesala. Pozornost je především věnována možnostem a schopnostem uživatele, se zaměřením na posilování osobních kompetencí, schopností a dovedností uživatele tak, aby mohl využívat běžné společenské zdroje, tj. přístup ke vzdělání, zaměstnání, kulturnímu a společenskému životu.⁴⁹

5.4.2 Cvičná praxe v rámci sociální rehabilitace Rút

Jak jsem již předeslala v úvodu, jsem pracovníkem v sociálních službách Harmonii v chráněném bydlení. Naši uživatelé mají zájem se zapojit do společnosti, hlavně mají zájem o placenou práci. Středisko Slezské diakonie Rút sociální rehabilitace poskytuje podporu při vyhledávání zaměstnání nikoli zajišťování práce. Služba sociální rehabilitace trvá dva roky a je poskytována uživateli bez úhrady. Činnosti prováděné v rámci cvičné praxe na pracovišti poskytovatele jsou prováděny za účelem získání návyků definovaných sociální rehabilitací a tedy bez nároku na jakoukoliv finanční nebo jinou odměnu. Poskytovatel musí přizpůsobit pracovní podmínky na svém pracovišti podmínkám provádění cvičné praxe, tedy oprávněným potřebám uživatele a přidělovat uživateli jen takové úkoly a činnosti, které odpovídají jeho možnostem a schopnostem. Při nábívkou dovedností je dodržován individuální přístup.⁵⁰

Příklad z praxe

Nyní bych chtěla popsat cvičnou praxi jedné uživatelky chráněného bydlení, paní Lenky, která si z nabídky 4 metod sociální rehabilitace Rút vybrala metodu cvičné praxe. Paní Lenka bydlí v Chráněném bydlení ve Městě Albrechticích. V letošním roce dosáhne 24 let. V dopoledních hodinách navštěvuje kurz pro získání základů vzdělání ve Městě Albrechticích. Dvakrát v týdnu absolvuje cvičnou praxi v kuchyni v Domově seniorů v Krnově. Po krátké době zvládla samostatné dojíždění na místo cvičné praxe.

---

⁴⁹ Srov. Rút sociální rehabilitace. [online]. c2009,[cit. 2010-30-3]. Dostupné z WWW: < <http://www.sdk.cz/> >.

⁵⁰ Srov. Rút sociální rehabilitace. [online]. c2009,[cit. 2010-30-3]. Dostupné z WWW: < <http://www.sdk.cz/> >.

Pro případné krizové situace slouží paní Lence mobilní telefon, kterým by zavolala asistentce ve službě. Paní Lenka vykonává pomocné práce v kuchyni. Postupně se seznamovala s pracovním prostředím, s pracovními činnostmi. Dle jejich schopností jí byla nabízena a přidělována práce. Nyní již samostatně myje nádobí, krájí knedlíky, připravuje kompoty, nalévá nápoje apod. Je plně zapracovaná, nikde zbytečně nepostává, plně přispívá k provozu v kuchyni. Na pracovišti se setkává s učenkami z odborného učiliště, což přispívá k rozvoji sociálních vztahů.

5.5 Otevřený trh práce

V Chráněném bydlení v Harmonii se podařilo zajistit práci na otevřeném trhu práce třem uživatelům. Jeden uživatel vykonává pomocné úklidové práce v obchodě, další pracuje jako pomocný pracovník v kotelně ve stavební firmě a jedna uživatelka pracuje jako pomocná prادلena v domově seniorů. V následující kapitole popíše průběh pracovního uplatnění paní Svatavy. Na příběhu uživatelky bych chtěla poukázat na důležitost práce a její pozitivní přínos v životě člověka se zdravotním postižením.

Příklad z praxe

Paní Svatava je obyvatelkou Chráněného bydlení v Krnově na Opavské ulici. Krátce po přestěhování do nového bydliště se jí podařilo společně se sociální pracovnící najít práci v Domově Pohoda v Bruntále. Domov Pohoda přímo oslovil sociální pracovníci, zda by neměli naši uživatelé zájem pracovat v prádelně domova pro seniory.

Domov Pohoda zajišťuje kompletní sociální a zdravotní péči pro poživatele starobního a invalidního důchodu závislých na pomoci druhé osoby. Domov pro seniory a Domov pro osoby se zdravotním postižením je moderním pobytovým bezbariérovým zařízením s celkovou kapacitou 120 lůžek.⁵¹

Domov Pohoda zaměstnává paní Svatavu v prádelně, kde pracuje 2 hodiny denně. Její pracovní náplní je skládání prádla, žehlení a mandlování. S prací je spokojena, do práce jezdí ráda. Nejen na novém pracovišti, ale i cestou do zaměstnání má spoustu nových

---

⁵¹Srov. Domov Pohoda [online]. c2010, poslední revize 13.6.2008 [cit. 2010-12-3]. Dostupné z WWW: <<http://www.www.dd-br.ic.cz/>>.

podnětů, příležitostí poznávat nové lidi, dostávat se do běžných sociálních situací. Paní Svatava dojíždí do práce z Krnova do Bruntálu. Pracovní doba jí začíná v 8 hodin ráno. Aby nastoupila na pracoviště včas, musí vstávat brzy ráno a absolvovat cestu vlakem. Paní Svatava zvládla samostatné cestování již po druhé nácvikové jízdě s klíčovou asistentkou z chráněného bydlení.

Před nástupem do práce se jela paní Svatava společně se sociální pracovnící podívat na budoucí možné pracoviště. Zde si prohlédla své pracoviště, byla seznámena s pracovními a platovými podmínkami výkonu práce. Na základě těchto informací se paní Svatava rozhodla, že místo pomocné práce v prádelně a žehlárně přijme. Ještě před sepsáním pracovní smlouvy musela paní Svatava dodat potřebné dokumenty např. občanský průkaz, dosažené vzdělání spolu s výpisem z evidence rejstříku trestů apod. Při sepisování pracovní smlouvy paní Svatava podepisovala závazek o zachování mlčenlivosti, souhlas se zpracováním evidencí jejího rodného čísla pro pracovní právní účely zaměstnavatele, prohlášení o trestní bezúhonnosti, protokol o provedené instruktáži nově přijatého zaměstnance Domova Pohoda, prohlášení o požívání dávek sociálního zabezpečení a platový výměr. Byla poučena o právech a povinnostech vyplývajících z pracovního poměru podle § 37 Zákoníku práce. Dále byla poučena, že porušení povinnosti zachování mlčenlivosti, bude na základě § 52 odst. 2 zákoníku práce považováno za porušení pracovní kázně se všemi důsledky z toho vyplývající.

Paní Svatavě se v práci líbí. Říká, že jsou na ni všichni hodní, že práci zvládá bez problémů. Časné vstávání jí nevadí. Už v poledne je zpátky doma v chráněném bydlení, kde si něco dobrého uvaří nebo ohřeje z předešlého dne k obědu. Po obědě si jde odpočinout a odpoledne se věnuje dle potřeby nákupům potravin a osobních věcí nebo osobním zájmům. Paní Svatava si loni založila skalku a už se moc těší, až jí počasí umožní v obhospodařování skalky pokračovat.

Nyní bych ráda citovala příběh paní Svatavy, která v posledním půlroce zažila několik významných změn ve svém životě. V listopadu loňského roku se přestěhovala z Chráněného bydlení z Města Albrechtic do Chráněného bydlení do Krnova, začala pracovat v Domově Pohoda v Bruntále.

Můj příběh

„V Chráněném bydlení Lékárna jsem žila 8 roků, po nastěhování z Ústavu v Hošťálkovech. V Lékárně se mi ze začátku moc líbilo, protože všechna děvčata pomáhala, i ty starší, ale po několika letech, když zestárly a už jsou z nich babičky, tak

to s jejich pomáháním nebylo možné. Uklízely jsme, vařily, praly, žehlily, dělaly na zahradě. Moc se mi tam líbily jehličnany, stromy, které tam vyrůstaly a pergola a také skalka. Chodívaly jsme na vycházky po Albrechticích, pořádaly různé akce. Jelikož jsem se přestěhovala z 2. patra na 3. patro, byla jsem zase spokojená, protože jsme zde byly samostatnější, samy jsme vařily a nakupovaly. Hela a Eva V. mi vždycky pomáhaly. Po 8 letech bydlení v Lékárně mi bylo nabídnuto Chráněné bydlení v Krnově na Opavské. Přestěhovala jsem se, i když mě děvčata (spolubydlící) nechtěla pustit do Krnova. Zde v Krnově jsem si zařídila pokoj vlastním nábytkem. Tady v Krnově se mi to zdá lepší, protože jsem si za podpory asistentek a paní vedoucí a sociální pracovnice našla zaměstnání za peníze. Mohu si vydělat v prádelně v Bruntále měsíčně 2 000,-Kč a myslím si, že je to lepší, protože si mohu nějaké peníze ušetřit. Práce se mi líbí, dostanu se mezi lidi, kolektiv tam je dobrý a jezdím vlakem do Bruntálu. V Krnově bydlí i 5 kluků, jsou hodní a slušní, pomáhají při vaření a nakupování. Mezi klukama se cítím lépe, protože jsou féroví a galantní. Mám tady kamaráda, se kterým jsem, nebo spíše chci navázat partnerský vztah. Chodíme spolu na procházky, s pejskem od Ivetky (jedna naše pracovnice) a je nám dobře. Partner mi ukázal a vysvětlil několikrát cestu do práce do Bruntálu. Kvůli mně vstával brzo, abych trefila do práce. Mezi námi není rozdíl, jsme si rovni a rozumíme si. V novém bydlišti jsem oslavila kulatiny – padesátku. V Krnově chodíme na bowling, kde si uijeme spoustu legrace. Je tady více kulturního vyžití než Městě Albrechticích - nyní v únoru se chystám do divadla a také na koncert Katapultu. Je zde také více obchodů a občůdků. Chodím nakupovat sama do Kauflandu, Hypernovy, Billy, Lidlu. V sobotu a v neděli si vaříme společné jídlo, přes týden si vaří každý, na co má chuť. Krnov bych už neměnila ani za Lékárnu, ani za Hůrku, protože jsem z Ostravy, kde jsem se i narodila a vyhovuje mi městský způsob života. V Krnově je to bohatší, ale také ne tak bezpečné na cestách, protože je tu velký provoz a člověk musí dávat pozor a být ostražitý. Jsem zde spokojená samozřejmě i s asistentkami a s vedením.⁵²

Jedná se o autentické a spontánní vyjádření pocitů uživatelky sociálních služeb, která prožila život ve třech typech zařízení Harmonie. Prvním bydlištem paní Svatavy byl hošťálkovský zámek, kde vítězilo davové chování uživatelů, kde individuální přístup neměl šanci na úspěch ani při sebevětší snaze pracovníků. Druhým bydlištem paní Svatavy bylo nově vzniklé Chráněné bydlení Harmonie na ulici P. Bezručě (Lékárna-

---

⁵² Příběh uživatelky z chráněného bydlení na téma můj života a práce

poněvadž v této zadaptované budově dříve sídlila lékárna) v Městě Albrechticích. Zde měla paní Svatava možnost prokázat, za velké podpory pracovníků, schopnosti a dovednosti, které v „ústavním systému“ neměla možnost prokázat. Paní Svatava nám všem dokázala, jak je zdatná při domácích činnostech, při nakupování, při hospodaření s penězi apod. Byla šťastná, když věděla, že se na ni nejen klíčová pracovníce, ale i všichni ostatní mohou spolehnout. Po čase byla paní Svatavě nabídnuta možnost přestěhování do Chráněného bydlení v Krnově. Byla jí nabídnuta příležitost žít jinde, jinak a s jinými lidmi. Další příležitost se naskytlá s možností pracovního uplatnění. Příběh paní Svatavy je názorným příkladem toho, že když dáme uživateli sociálních služeb s mentálním postižením odpovídající možnosti, příležitosti a patričnou podporu, budeme překvapeni tím, jak nám dokáže, co vše umí, co vše chce umět, chce poznat, chce zažít. Z tohoto příběhu vyplývá jasný pozitivní přínos práce a vhodného prostředí pro uživatele. Příznivý vliv města, místa, které skýtá daleko víc příležitostí než byly v „ústavních podmínkách“ v odlehlých částech našeho státu. Změna přístupu a pohledu na lidi s postižením dává těmto lidem nový rozměr. Mohou se účastnit běžného života, mohou pracovat. Když mají možnost pracovat, mohou si zařídit svůj pokoj vlastním nábytkem, podle vlastních představ, jak je naprosto přirozené pro nás běžné občany. Na příběhu paní Svatavy jsem si povšimla, jakou důležitost přikládá tomu, že si našla zaměstnání za peníze. Až doposud „pracovala“ v tzv. pracovní dílně později v rehabilitační dílně, kde drala peří, tkala koberce, pletla košíky, vyšívala. Vždy „pracovala“ ne za peníze. V kombinaci s pestrou nabídkou příležitostí dosáhneme toho, že se uživatel sociálních služeb bude cítit rovnocenným členem společnosti.

ZÁVĚR

Listina základních práv a svobod v článku č. 26 hovoří o tom, že každý má právo na svobodnou volbu povolání a přípravu k němu. Článek č. 29 se věnuje osobám se zdravotním postižením, které mají právo na zvýšenou ochranu zdraví při práci a na zvláštní pracovní podmínky, na zvláštní ochranu v pracovních vztazích a na pomoc při přípravě k povolání.⁵³

Od doby, kdy vešel v platnost zákon č. 108/2006 Sb., o sociálních službách se kvalita poskytovaných sociálních služeb výrazně změnila. Péče se začíná více orientovat na potřeby uživatelů. Uživatelé sociálních služeb si více uvědomují svá práva, mají zájem o smysluplné prožití volného času, chtějí pracovat stejně jako jejich vrstevníci a za vykonanou práci také dostat náležitou odměnu. V aktivním věku je běžné chodit do zaměstnání. Proto je nutné podporovat uživatele chráněného bydlení v oblasti zaměstnávání.

Cílem této bakalářské práce bylo zjištění možností v oblasti pracovní rehabilitace uživatelů v Chráněném bydlení Harmonie.

Stěžejní možností pracovní rehabilitace ve vybrané organizaci je využívání sociálních služeb tj. sociálně terapeutické dílny a sociální rehabilitace. Uživatelům je nabízena možnost navštěvovat sociálně terapeutickou dílnu ve Městě Albrechticích.

Sociální rehabilitaci navštěvuje 7 uživatelů, ale zájem ze strany klientů je větší, než může sociální rehabilitace Rút v Krnově nabídnout. Uživatelé se v rámci cvičné praxe připravují k práci na pracovišti zaměstnavatele např. v obchodě, v čajovně, v kuchyni apod. Absolvováním sociální rehabilitace se uživatelům zvyšuje šance uplatnit se na otevřeném trhu práce.

Organizace si klade za prioritu přípravu a umístování uživatelů právě na volném trhu práce. Jako první se do hledání práce na otevřeném trhu zapojovali pracovníci chráněného bydlení. K dnešnímu dni jsou na otevřeném trhu práce zaměstnáni tři uživatelé. Jeden vykonává pomocné úklidové práce v obchodě, další pracuje jako pomocný pracovník v kotelně ve stavební firmě a jedna uživatelka pracuje jako pomocná prادلena v domově pro seniory. Přes veškeré úsilí pracovníků zajistit uživatelům práci na volném trhu je tato nabídka stále nedostačující. Poptávka obyvatel chráněného bydlení je větší než je možno uspokojit. Překážkou při zaměstnávání

---

⁵³ Srov. Listina základních práv a svobod

uživatel je současná ekonomická krize na trhu práce v České republice a téměř 10% nezaměstnanost. Dalším z faktorů současné situace je nedostatek informací o osobách s mentálním postižením u zaměstnavatelů. Vztah je ovlivněn stále přetrvávajícími určitými obavami a předsudky spoluobčanů, že tito lidé nic neumí, nic nepotřebují, žijí nadstandard, jsou nebezpeční. Neznalost určitých výhod pro zaměstnavatele, kteří osoby se zdravotním postižením zaměstnávají. Je potřeba s lidmi z běžné populace hodně mluvit o životě lidí s postižením a dokazovat jim, že mají stejné potřeby jako intaktní společnost. Jenom potřebují v určitých věcech pomoc a přizpůsobit pracovní prostředí.

Pracovníci při aktivizaci a zaměstnávání uživatelů chráněného bydlení plně využívají nabídky ze systému sociálních služeb. Vůbec nevyužívají možnosti nabídky z široké škály nástrojů aktivní politiky zaměstnanosti, která se zabývá zaměstnáváním osob se zdravotním postižením a osob, které mají ztížené postavení na trhu práce. Ani jeden uživatel není zařazen do pracovní rehabilitace, jejíž součástí je poradenská činnost, příprava na budoucí povolání, příprava k práci, specializované kurzy, zprostředkování zaměstnání. V oblasti spolupráce s úřadem práce shledávám velké rezervy. Poznatky, které jsem získala při jednání s Úřadem práce v Bruntále, předám pracovníkům chráněného bydlení, aby je mohli využít při hledání pracovního uplatnění uživatelů Harmonie. Zprostředkování zaměstnání pro uchazeče o zaměstnání úřady práce je bezplatné. Podle zákona o zaměstnanosti se uchazečem o zaměstnání nemůže stát fyzická osoba v době, po kterou je plně invalidní ve třetím stupni, s výjimkou fyzické osoby, která je invalidní ve třetím stupni a je schopna výdělečné činnosti za zcela mimořádných podmínek. Pracovní rehabilitace je zejména určena osobám se zdravotním postižením, které mají právo na pracovní rehabilitaci. Na portálu mpsv.cz je možnost získat informace o vyhledávání pracovních míst pro osoby se zdravotním postižením. Při hledání placeného zaměstnání pro osoby s mentálním postižením je také možnost obrátit se na technické služby nebo oslovit REINTEGRU, která se zabývá zaměstnáváním osob dlouhodobě nezaměstnaných a občas vypisuje projekty na programy pro zdravotně postižené.

Taktéž není využita organizací Harmonie možnost zaměstnání v chráněné pracovní dílně nebo na chráněném pracovním místě, která jsou právě určena pro lidi, kteří mají problémy se uplatnit na otevřeném trhu práce.

Nedílnou součástí možnosti pracovní rehabilitace je také pracovní příprava. Velké části dnes již dospělých uživatelů nebylo umožněno získat vzdělání – byli osvobozeni od

povinné školní docházky. Proto 11 uživatelů Chráněného bydlení Harmonie navštěvuje kurz pro získání základů vzdělání. Vzdělání je předpokladem získání kvalifikace potřebné pro lepší pracovní uplatnění.

Chráněné bydlení situované v běžné zástavbě se jeví jako lepší a přirozenější, než chráněné bydlení vybudované v areálu domova pro osoby se zdravotním postižením, které není chráněné bydlení v pravém slova smyslu, ale opět domov pro osoby se zdravotním postižením. Je to uměle vytvořené bydlení, které se má podobat domácímu prostředí, které však nedává uživatelům tolik podnětů a příležitostí v rozvoji jejich samostatnosti a nezávislosti na sociální službě.

Chráněné bydlení Harmonie věnuje dostatečnou pozornost zapojování svých uživatelů do sociálního a pracovního prostředí. Odměnou za snahu pracovníků v podpoře uživatelů v zapojování do pracovního světa je jejich spokojenost, smysluplně vyplněný čas a získané finanční prostředky, které získají vlastním přičiněním. V tomto chráněném bydlení se uživatelé opravdu stávají plnoprávními členy naší společnosti.

SEZNAM BIBLIOGRAFIE

Prameny:

- Zákon č. 108/2006 Sb., o sociálních službách.
- Informace MŠMT k organizaci kurzu k získání základů vzdělání č.j. 18965/2005
- Zákon č. 435/2004 Sb., o zaměstnanosti.
- Úmluva o právech osob se zdravotním postižením
- Výroční zpráva Harmonie [online]. c2007,[cit. 2010-30-3]. Dostupné z WWW: <<http://www.usp-harmonie.cz/>>.
- Listina základních práv a svobod.

Literatura:

- Česká unie pro podporované zaměstnávání [online]. c2009, poslední revize 2.2.2009 [cit. 2010-11-3]. Dostupné z WWW: <<http://www.unie-pz.cz/index.php/unie>>.
- Domov Pohoda [online]. c2010, poslední revize 13.6.2008 [cit. 2010-12-3]. Dostupné z WWW: <<http://www.www.dd-br.ic.cz/>>.
- TOMISOVÁ, K. Seminář *Den rovných příležitostí pro osoby se zdravotním postižením*. Bruntál 20.10. 2009.
- DOLEŽEL, R. VÍTKOVÁ, M. *Zaměstnávání osob se zdravotním postižením*. Brno: Paido, 2007. ISBN 978-80-7315-143-0.
- JANKOVSKÝ, J. *Ucelená rehabilitace dětí s tělesným a kombinovaným postižením*. Praha: Triton, 2001. ISBN 8072541927.
- JANKOVSKÝ, J., PFEIFFER, J., ŠVESTKOVÁ, O. *Vybrané kapitoly z uceleného systému*. Jihočeská univerzita v Českých Budějovicích, 2005. ISBN 80-7040-826-X.
- JESENSKÝ, J. *Uvedení do rehabilitace zdravotně postižených*. Brno: Masarykova univerzita v Brně, 2002. ISBN 80-7066-941-1.

- Job club [online]. [cit. 2010-29-3]. Dostupné z WWW: <<http://portal.mpsv.cz/sz/obcane/jobclub>>.
- Kampaň za ukončení používání slova „Retard“ [online]. c2010, [cit. 2010-22-3]. Dostupné z WWW: <<http://www.kvalitavpraxi.cz/>>.
- Koncepce kvality sociálních služeb v Moravskoslezském kraji. 2010.
- KREJČÍŘOVÁ, O. a kolektiv. *Problematika zaměstnávání občanů se zdravotním postižením*. Praha: Rytmus, 2005. ISBN 80-903598-1-7.
- MATOUŠEK, O. *Slovník sociální práce*. Praha: Portál, 2003. ISBN 80-7178-549-0.
- MATOUŠEK, O. a kolektiv. *Sociální práce v praxi*. Praha: Portál, 2005. ISBN 80-7367-002-X.
- MATOUŠEK, O. a kolektiv. *Sociální služby*. Praha: Portál, 2007. ISBN 978-80-7367-310-9.
- MATOUŠEK, O. *Ústavní péče*. 2.vydání. Praha: Slon, 1999. ISBN 80-85850-76-1.
- MONATOVÁ, L. *Pedagogika speciální*. Brno: Masarykova univerzita, 1997. ISBN 80-210-1009-6.
- PROCHÁZKOVÁ, L. *Podpora osob se zdravotním postižením při integraci na trh práce*. Brno: MSD, 2009. ISBN 978-80-7392-094-4.
- RADA, M. *Chráněné bydlení pro lidi s mentálním postižením*. Blansko: Hnutí humanitární pomoci, 2006.
- Sborník z konference *Podporované bydlení – nová dimenze péče*. Praha 2006.
- SLOWÍK, J. *Speciální pedagogika*. Praha: Grada, 2007. ISBN 978-80-247-1733-3.
- Společnost Duha [online]. c2010,[cit. 2010-31-3]. Dostupné z WWW: <<http://www.spolecnostduha.cz/ospolecnostiduha.html> />.
- ŠVARCOVÁ, I. *Mentální retardace*. Praha: Portál, 2000. ISBN 80-7178-506-7.
- TOMISOVÁ, K. Seminář *Den rovných příležitostí pro osoby se zdravotním postižením* konaný dne 20.10. 2009 v Bruntále.

- Rút sociální rehabilitace. [online]. c2009,[cit. 2010-30-3]. Dostupné z WWW: <http://www.sdk.cz/>.
- Střední škola zemědělství a služeb. [online]. c2010, [cit. 2010-3-4]. Dostupné z WWW: <http://www.souzma.cz/>.
- Základní škola. [online]. c2007, [cit. 2010-30-3]. Dostupné z WWW: <http://www.zsmapo.eu/>.